

Konsekwencje pandemii COVID-19 w Azji Centralnej

Arkadiusz Legieć

Kryzys gospodarczy w Azji Centralnej, będący skutkiem pandemii COVID-19, negatywnie wpłynie na sytuację bezpieczeństwa w regionie. Konsekwencjami recesji będą nasilenie protestów antyrządowych i napięć etnicznych, zwiększenie presji migracyjnej z państw regionu oraz większa aktywność organizacji terrorystycznych. Wykorzystując bierność Rosji wobec pandemii, Chiny będą dążyły do wzmocnienia swoich wpływów w sferze bezpieczeństwa w Azji Centralnej.

Sytuacja epidemiczna. Państwa Azji Centralnej przyjęły zróżnicowane podejście wobec COVID-19. Kazachstan (oficjalnie 18 765 zakażeń – stan na 24 czerwca br.), Uzbekistan (6755) i Kirgistan (3726) pierwsze zakażenia odnotowały oficjalnie w marcu br. Wprowadziły restrykcje na wczesnym etapie pandemii, a od maja br., mimo ciągłego wzrostu zakażeń, rozpoczęły odmrażanie gospodarek. Tadżykistan odnotował pierwsze zakażenia COVID-19 dopiero 30 kwietnia br., a początkowe ukrywanie rozwoju pandemii i spóźniona reakcja państwa spowodowały szybki wzrost zakażeń (obecnie 5567). Turkmenistan wciąż deklaruje brak zakażeń COVID-19, jednak wg nieoficjalnych danych odnotowano kilkaset przypadków.

Konsekwencje gospodarcze. Pandemia negatywnie wpłynie na sytuację gospodarczą i poziom życia ludności państw regionu. Bank Światowy przewiduje w tym roku spadek PKB Kazachstanu o 5,3%, Kirgistanu – o 4,1%, Uzbekistanu – o 4%, Tadżykistanu – o 6,5% i Turkmenistanu – o 5%. Problemy gospodarcze Azji Centralnej pogłębi [spowolnienie gospodarcze w Rosji](#) – gospodarki państw regionu są podatne na wahania rosyjskiej koniunktury, a ich waluty na spadki wartości rubla. Zmniejszeniu ulegną rosyjskie inwestycje w regionie – Rosja jest drugim ich źródłem (13%), po Chinach (21%). Regionalni eksporterzy surowców – Kazachstan (ok. 70% dochodów z eksportu) i Turkmenistan (ok. 90% dochodów) – stracą dużą część dochodów budżetowych w wyniku [niskich cen ropy i gazu](#), a także [spowolnienia gospodarczego w Chinach](#), dokąd trafiało dotychczas ok. 60% eksportu gazu z Azji Centralnej.

Spowolnienie gospodarcze w Rosji i towarzyszący mu wzrost bezrobocia (o 30% od początku pandemii) ograniczą w krótkim i średnim okresie skalę migracji zarobkowej do tego państwa. Pracujący w Rosji migranci z Azji Centralnej, zatrudnieni często nielegalnie lub na elastycznych dla pracodawców warunkach – przed pandemią ok. 5 mln osób – w dużej części utracą pracę i zostaną zmuszeni do powrotu, co przełoży się na spadek wartości zagranicznych przekazów finansowych w państwach ich pochodzenia. Stanowiły one ważne źródło dochodów ludności, odpowiadające za ok. 35% PKB w Kirgistanie, 25% w Tadżykistanie, 15% w Uzbekistanie. Wzrośnie bezrobocie w regionie, gdyż rynki pracy państw Azji Centralnej nie są przygotowane na powrót swoich obywateli, a rosyjskiego rynku nie zastąpią sąsiednie Chiny, Iran czy Turcja. Wzrośnie presja migracyjna na Kazachstan – najbogatsze państwo regionu, ale również dotknięte wzrostem bezrobocia (dotąd pracowało tam ok. 1 mln migrantów z Azji Centralnej), na UE – gdzie już w ostatnich pięciu latach rosła liczba migrantów zarobkowych i uchodźców politycznych z regionu, a także na państwa Zatoki Perskiej.

Konsekwencje dla bezpieczeństwa regionalnego. Kryzys gospodarczy wpłynie negatywnie na stabilność Azji Centralnej poprzez nasilenie protestów antyrządowych i napięć etnicznych, już występujących na pograniczu uzbecko-kirgiskim i tadżycko-kirgiskim w Kotlinie Fergańskiej. Protesty będą pacyfikowane przez władze, wykorzystujące przy tym metody inwigilacji systemowej, rozwinięte w czasie pandemii. Negatywnie wpłynie to na

[przebieg sukcesji władzy w Kazachstanie](#) czy Tadżykistanie i osłabi wewnętrzną pozycję rządów, które spóźniły się z reakcją na pandemię (Tadżykistan i Turkmenistan).

Wzmocnią się podstawy radykalizacji ludności (materialne i antyrządowe). Może też zwiększyć się aktywność korzystających ze wsparcia Al-Kaidy organizacji terrorystycznych, jak uzbeckie Islamska Unia Dżihadu, Katibat Imam al-Buchari, Katibat Tawhid wal Dżihad, tadżycki Jamaat Ansarullah, ujugurska Islamska Partia Turkiestanu, czy też filii tzw. Państwa Islamskiego (PI). Ich działania werbunkowe będą skierowane przede wszystkim do migrantów powracających z Rosji, tak jak w czasie [kryzysu gospodarczego po 2014 r.](#) Wówczas ponad 5 tys. bojowników z Azji Centralnej wzięło udział w walkach w Syrii i Iraku po stronie PI, a część z nich została wykorzystana do realizacji zamachów w Europie (m.in. w Stambule, Petersburgu czy Sztokholmie w 2017 r.). Bojownicy z regionu [brali udział w wojnie na Ukrainie po stronie Rosji](#) oraz [w Syrii w szeregach rosyjskich prywatnych firm wojskowych](#) (PFW). Przede wszystkim PI, ale również rosyjskie PFW, będą wykorzystywały stworzone wówczas kanały rekrutacji.

Rywalizacja Rosji i Chin. Rosja i rozwijane przez nią Eurazjatycka Unia Gospodarcza – EUG (do której należy Kazachstan i Kirgistan) czy Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym – OUBZ (również z udziałem Tadżykistanu) są bierne wobec pandemii w Azji Centralnej, co osłabia ich wpływy w regionie. [Rosja ograniczyła się do zabezpieczenia epidemicznego obiektów wojskowych w Kazachstanie, Kirgistanie i Tadżykistanie.](#) Szczyt EUG 20 marca br. ujawnił pogłębiające się rozbieżności w wizji rozwoju integracji – Rosji zależy na integracji politycznej, pozostali członkowie chcą pogłębienia integracji gospodarczej. Rosja nie uwzględnia ich potrzeb, m.in. odmawiając członkom EUG obniżki taryf sprzedawanego im gazu w czasie kryzysu (m.in. wobec Kirgistanu) i opowiadając się za opóźnieniem wprowadzenia zasad wspólnego rynku w sektorze surowców.

Mimo związanego z pandemią wzrostu antychińskich nastrojów w Azji Centralnej Chiny zachowują wpływy gospodarcze w regionie, a ich głównym instrumentem pozostanie inicjatywa Pasa i Szlaku. Wykorzystując recesję w państwach Azji Centralnej, Chiny będą oferowały im wsparcie kredytowe w zamian za wpływy polityczne. Dotyczy to szczególnie najbardziej zagrożonego Kirgistanu i Tadżykistanu oraz uzależnionego gospodarczo od Chin Turkmenistanu. Ze względu na wzrost zagrożeń terrorystycznych i migracyjnych oraz słabość państw regionu Chiny będą też dążyć do

wzmocnienia swojego zaangażowania militarnego w regionie, co przyczyni się do wzrostu rywalizacji rosyjsko-chińskiej w sferze bezpieczeństwa. Chiny już obecnie rozwijają wojskową współpracę dwustronną z państwami regionu, w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy, posiadają też bazy wojskowe w Tadżykistanie i Afganistanie, a w regionie operują chińskie PFW.

Perspektywy. Pandemia COVID-19 pogłębi pauperyzację społeczeństw Azji Centralnej w wyniku recesji gospodarek regionu oraz powrotów migrantów zarobkowych z Rosji. W walce ze skutkami gospodarczymi pandemii państwa Azji Centralnej będą polegały na pomocy międzynarodowych instytucji. Międzynarodowy Fundusz Walutowy planuje przeznaczyć na wsparcie państw regionu ponad 2 mld dol. Pomoc będzie istotna dla ich stabilizacji makroekonomicznej, jednak nie zahamuje spadku poziomu życia ludności. Przyczyni się to do zwiększenia presji migracyjnej z Azji Centralnej, także na Europę, oraz negatywnie wpłynie na stabilność tego regionu poprzez nasilenie protestów antyrządowych, napięć etnicznych i aktywności organizacji terrorystycznych.

W odpowiedzi na niestabilność regionu i wzrost zagrożenia terrorystycznego, istotnego dla Chin z uwagi na ryzyko aktywizacji ujugurskich grup terrorystycznych, jak Islamska Partia Turkiestanu, możliwy jest dalszy rozwój chińskiej infrastruktury wojskowej w Azji Centralnej oraz dwustronnej współpracy wojskowej z państwami regionu. Zaostrzy to chińsko-rosyjską rywalizację w sferze bezpieczeństwa regionalnego, gdyż pomimo bierności wobec pandemii Rosja będzie dążyła do utrzymania swoich wpływów i przewagi nad Chinami w tej sferze. W odpowiedzi na działania Chin Rosja będzie dążyła do rozbudowy własnej infrastruktury wojskowej w Kirgistanie i Tadżykistanie oraz do wzmocnienia współpracy z państwami Azji Centralnej w ramach OUBZ. Pretekstem do tego może być proponowana przez Rosję pogłębiona współpraca w ramach OUBZ w zwalczaniu zagrożeń biologicznych, z możliwością wykorzystania sił szybkiego reagowania OUBZ, które w praktyce pozwoliłyby jej na większe ingerowanie w sytuację wewnętrzną państw regionu.

Organizacje terrorystyczne, szczególnie zwiększające swoje wpływy w sąsiednim Afganistanie PI, mogą wykorzystywać destabilizację regionu do pozyskania rekrutów do walk na Bliskim Wschodzie ([m.in. w Syrii i Iraku, gdzie PI dąży do odbudowy swoich wpływów](#)) czy działań komórek PI w Europie. Również rosyjskie PFW będą w zwiększonym stopniu wykorzystywały bojowników z Azji Centralnej w konfliktach w Syrii czy Libii.